

Ю.О. КАРПЕНКО (Чернівці)

ФУНКЦІЙ ТОПОНІМІЧНИХ НАЗВ У ТВОРАХ О.Ю. КОБИЛЯНСЬКОЇ

(До питання про топонімічну стилістику)

У художніх творах О.Ю. Кобилянської топонімічні назви зустрічаються загалом дуже рідко. При цьому більшість із ужитих письменницею топонімів називає географічні об'єкти, що лежать за межами місця безпосередньої дії твору, наприклад: «Цілком молодий, гарний чоловік, відай з Градця», «В її планах лежить переселитись до Цюріха...», «...Що за лихо з тою Швейцарією?» («Він і вона»). Це — топоніми заднього плану, топоніми-статисти, які, не локалізуючи події, лише служать одним із засобів пов'язання їх з дійсністю.

Топонімів переднього плану, топонімічних назв, що стосувалися б місця дії твору, О.Ю. Кобилянська намагається уникати. Місце дії описується переважно загальниками, без власних назв. Так, героїня оповідання «Аристократка» «проживала до п'ятдесят років **в одному малім убогим селі**» і «нічого в світі не було би її спонукало покинути **ту місцевість**». Героїня «Природи» «снувалась **по горах**, без товариства, без зброї. **Цілу гірську околицю містечка, де проживала**, знала гак добре, як свою власну кімнатку, а **одна з найкращих і найдикіших партій** (родовий множини від **парть** «частина, ділянка» — Ю.К.) була цілісіньке літо ціллю її прогулююк».

Уникання топонімічних назв переднього плану є у письменниці одним із засобів художнього узагальнення, певної типізації.

Однак іноді О.Ю. Кобилянська зберігає топонімічні назви місцевості, на якій розгортається дія твору. Це буває, найчастіше, у двох випадках:

а) Коли описується подія, відома у ширших колах сучасної письменниці громадськості. Пор.: «Около старого православного монастиря св. Івана в Сучаві на Буковині... перепливали від двох днів величезна маса народу» («У св. Івана»).

б) Коли у творі часто згадується більше ніж один однотипний географічний об'єкт, як у новелі «Некультурна» гори **Магура і Рунг** («вона щороку кожною порою ходила поміж Рунга і Магуру»), також **Рарив** та ін. В цьому випадку описати місцевість без топонімів дуже важко—були б текстові ускладнення та повторення і не було б ясності. Власне, тут топоніми у художньому творі з'являються з тих же причин, що і в мові взагалі. Один об'єкт може бути точно названий і загальним словом, без власного імені. Коли ж маємо кілька однакових об'єктів, для їх розрізнення необхідні власні назви.

Там, де письменниця в описі місця подій використовує топонімічні назви,

вона вводить їх у текст дуже обережно, відбираючи лише вкрай необхідні. Так, гірська місцевість біля Кімполунга, описана в новелі «Некультурна», містить сотні різних географічних об'єктів, що мають свої власні назви. Письменниця ж відібрала з них лише кілька назв. Навіть гірський потік, що протікає між Магурою і Рунгом, не названий по імені. О.Ю. Кобилянська обмежується загальною назвою (дві гори розділені «вузькою долиною, котра зберігала потік», «сам потік, зростаючий жадібно при кожній сильнішій зливі, ...обприскував їх холодними своїми перлами») — і цього досить, оскільки в межах твору не виникає небезпеки поплутати цей потік з якимось іншим.

Топонімічні назви переднього плану, особливо назви природних об'єктів, уживаються письменницею переважно в тих творах, у яких героями є прості люди — селяни, лісоруби (наприклад, «Битва»). Таких назв, як правило, немає у творах, де головними персонажами є інтелігенти. Цим, між іншим, виразно підкреслюється, що прості люди стоять до природи значно ближче.

Відібрані письменницею і введені в художній текст топоніми переднього плану стають активними складниками її творів, їх функції виходять за межі функцій локалізації. Так, у ліричному вступі до тієї ж новели «Некультурна» письменниця, користуючись тим, що ім'я **Рунг** має чоловічий рід, а ім'я **Магура** — жіночий, створює динамічні образи «гарного велета, високого і широкого» та зажуреної гори-жінки, які, «здавалося, ...розділені навіки», хоч місцями «майже злучалися», «поборені красою своєю взаємно». Ці образи стають у новелі мистецьким прологом до подальшої сумної розповіді про життя сильної і гордої гуцулки Параски.